

О. Є. Кислий

До формування теорії музеєзнавства: потреби теорії та практики

Автор досліджує сучасні проблеми музеєзнавства та викладання музеєзнавчих дисциплін. Головні проблеми він вбачає в нерозвиненості теорії музеєзнавства, звуженому розумінні музеєзнавства як на практиці, так і у викладанні музеєзнавства у вищій школі. У статті подано теоретичне визначення музеєзнавства.

Ключові слова: музеєзнавство, артефакти, теорія та практика музеєзнавства, музеєзнавча освіта.

Пам'ятаючи відразу науковців-практиків до теоретичних досліджень та узагальнень, найперше зазначимо, що пропонована стаття в більшій мірі теоретична, що вона не має своєю метою надати якісь нові емпіричні дані або зпродувати дискусії про важливість музейної науки, музеєфікації та ін.

Проте, якщо дійсно вважати музеєзнавство наукою, можливо окремою науковою дисципліною (Й. Бенеш, В. Вінтер, Т. Сілянова-Новікова, К. Хадсон Д. Камерон, Ж.-А. Рив'єра Э. та ін.), то мусимо погодитись, що теорія музеєзнавства це не тільки теоретичні викладки першого порядку, коли надаються первинний аналіз з інтерпретацією емпіричних матеріалів, методологічні викладки, класифікації чи схеми, які показують певні співвідношення. До таких викладок вже маємо толерацію. Як правило, на цьому рівні кожному з дослідників можна мати свою теорію, бо створені конструкції не особливо заважають продукувати наступні. Інша справа метатеорія, або синтетичний аналіз. Він потребує від дослідників визначити закономірності не зовнішньо конструктивні, а внутрішньо дійові, що проявляються на значному віддаленні від емпірії.

Цікаво з цього приводу звернутися до історії археологічної науки, коли в кінці минулого століття ця наука потребувала теоретичного структурування власних іманентних сутностей. Відомий дослідник-теоретик та практик, тодішній глава української школи теоретичних досліджень в археології В. Ф. Генінг писав: «Особливо важливим уявляється дослідження початкового етапу теоретизації, коли відбувається якісний стрибок від знань, отриманих на

основі наших відчуттів, досвіду, експерименту і т. п., до знань, що є результатом здатності нашого наукового мислення, до відтворення «теоретичної картини світу», до руху думки у власне теоретичному змісті, відносно незалежному від емпірії» [1, с. 230]. Зазначимо також, якщо первинний теоретичний аналіз має ознаки кількісні, супроводжується кількісними схемами чи конструкціями, бо він більш пов'язаний з аналізом емпіричних даних, то вища ланка теоретичного аналізу має більш якісний вираз, або вираз глибоких закономірностей трансформацій сутності досліджуваного об'єкту.

Оскільки у сучасних реаліях залишається все менше простору для «чистої науки» та ресурсів для задоволення простої зацікавленості дослідника, маємо найперше системно дослідити у чому полягає потреба виникнення тієї чи іншої науки або напрямку досліджень. Причому, важливим є не перелік взаємозв'язків на кшталт: має значення і перше, і друге, і третє, а теоретико-синтетичний, метасистемний вираз взаємозв'язків. Таку мету у даному випадку ставимо як першу. Друга задача є дотичною. Якщо дійсно, музеєзнавство є затребуваним у сучасному світі, то у чому полягає причина відносно слабкого розвитку музеєзнавства, незатребуваність музеєзнавчої освіти та ін. З точки зору запропонованої моделі трансформацій досліджуваного об'єкту в статті також досліджується концепт взаємозв'язку музей-навколишнє середовище, на цій основі подано нове визначення музеєзнавства.

За висновками більшості дослідників минуле століття в усьому світі було позначене підйомом розвитку музеїв та музейної справи [5, с. 41; 6; 10, с. 200 та ін.]. Чи відноситься таке явище до сфери простої зацікавленості минулим, зростання добробуту населення світу, окремої країни, появою вільного часу та потребою, можливо, навіть економічною в освіті більш широкого гатунку? Покажемо, що ці складові мають певне, безумовне значення. Проте вони не є системними, а лише є дотичними до системи. Наразі метасистемною є суспільна потреба, що пов'язана зі зміною глибинних зв'язків у системі відтворення життя.

При цьому відтворення життя будемо розуміти максимально широко, маючи на увазі не тільки культуру у найширшому її розумінні. В основі максимально широкого розуміння відтворення життя лежить той демографо-економічний (демоекономічний) факт, що у сучасному світі, де живе людина, вже не суспільство залежить від природи, а природа від суспільства. «Аргумент» та «функція» у цьому випадку давно поміняні місцями. Проте наше сучасне розуміння екології (звідси і напрям теоретичного музеєзнавства – екомuzeологія), все ще відпрацьовує модель безмежних можливостей людини.

Відтворенням життя згідно до вже виробленої концепції [4] це – поступальний діалектичний процес, обумовлений видозмінами природи і людини, процес, головну суть якого в історичний час складає діалектика протиріч «природа-людина». Відтворення життя в межах приблизно ста років докорінно почало змінюватись настільки, що такі переміни поділяють людську історію немов навпіл. У демографії такі зміни описані у статистичних, кількісних параметрах так званою теорією демографічного переходу. Результатом демографічного переходу, що закінчився у розвинених країнах в минулому столітті, є переміна вікової структури населення з «молодої» на «стару». Загалом, переміни стали наслідком неможливості подальшого відтворення населення розширено (хоча сама теорія традиційно все зводить до покращання життя, зниження смертності і т. д.), як то відбувалося у традиційних суспільствах (традиційне відтворення життя та народонаселення). Кількісний ресурс народонаселення почав втрачати свою актуальність. Якісно нове народонаселення, для якого характерне невелике число народжень та смертей, здається більш, так би мовити, «раціональним» з сучасної точки зору, менш розтратним. Воно має зовсім інші потреби та можливості.

Практично одночасно стало питання про неможливість традиційного розтратного використання невідтворюваних природних ресурсів. Якщо розуміти «молоду» структуру населення також як розтратну, – бо вона, як правило, була пов'язана на протязі тисячоліть зі значною смертністю у ранніх віках, то етап до демографічного переходу (в окремих країнах до промислової

революції, в інших – до індустріалізації і т.п.) зручно буде називати традиційним. Для етапу після демографічного переходу (сучасний, «раціональний», або фінальний) характерне заміщення традиційних ресурсів науковими. Таким чином, найбільш загальне протиріччя, що супроводжує усю людську історію, протиріччя «природа-соціум» тепер може в принципі бути реалізовано докорінно по іншому у порівнянні з традиційним суспільством. На Планеті поступово, але невпинно, закінчується час традиційного відтворення життя.

Історики, що вивчають побут, економіку, демографію далекого минулого абсолютно спокійно можуть знаходити у традиційних суспільствах ХІХ ст., аж до першої половини ХХ ст. аналогії традиційним суспільствам первісності. У межах тисячолітньої історії відтворення життя змінювалось поетапно, але не докорінно, нові умови відтворення стирають усе минуле, таке раніше необхідне культурно-історичне надбання. Отже, предметний світ, що був таким сталим тисячоліттями невпинно зникає, і, як зазначив Ауреліо Піччеї (1908-1984), визнаний вчений, спеціаліст в галузі управління, «лице майбутнього – мало приваблива одноманітність», або додамо – віртуальна непередметна реальність [4, с. 13-14]. Зазначимо, що видатний вчений С. П. Капіца також вбачав демографічні перемінні початку минулого століття такими, що докорінно змінюють світ та поділяють хід історії на дві знакові частини [2].

Треба сказати, що деякі дослідники-музеологи близько підійшли до визначення окремих тез особливостей сучасного відтворення життя та потреб збереження предметного минулого. Проте їхні здогадки не приведені в систему. «Перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, – пише українська вчена І. В. Пантелейчук, – супроводжувався істотними змінами в його структурі, зокрема зменшенням частки матеріального виробництва і розвитком сектора послуг та інформації, зміною характеру людської діяльності...» [6, с. 16]. Росіянин І. В. Сорокін мимохідь звертає увагу, на конечність і обмеженість предметного минулого: «Дійсно, по суті,

музей є інформаційна система, що сповіщає про минуле через предмети (речі)...він настільки ж храм пам'яті, настільки ж інститут забуття...» [9, с. 1].

Отже, можна казати, що прискорений розвиток музейної справи за минулі 100-50 років є результатом особливої зацікавленості минулим, появою у більшій кількості людей вільного часу та ін. Але це лише зовнішні ознаки глибинної посталої потреби збереження предметного минулого. Безумовно, минулий предметний світ можна вивчати за зображеннями, проте для безпосередньої творчості, що формувала людину як вид *Homo sapiens* потрібні реальні предмети. Звідси стає зрозумілою велика, ще не досягнена місія музеїв, а також потреба введення означених вище метасистемних зв'язків до теорії музеєзнавства.

Музей і далі буде шукати себе у змінюваному світі, проте виниклий порівняно недавно та очевидно, що успішний напрямок роботи – заохочення відвідувача до взаємодії з експонатами (інтерактивний музей), говорить про вірність наших теоретичних побудов.

Які б переміни тепер не запроваджувались в музейній справі, найбільшою надалі буде теоретизація музеєзнавчих досліджень. Без цього не здійсниться та місія музею, про яку мова. Для виконання цієї місії музей мусить вийти з означених століттями звичних вузьких рамок культури. Подамо тезу розгорнуто.

Приблизно перші дві третини століття відзначалися поступовим підйомом розвитку музейної справи у *чисельному виразі*, то приблизно остання чверть ХХ ст. виявилася плідною на численні інновації в музейній справі, з'являються нові теоретичні роботи, дослідні установи, заклади освіти, що пов'язані з музеєзнавством. Музеї починають відчувати свою значну спроможність/роль в наукових, передусім, історичних, краєзнавчих дослідженнях. Музейний працівник-колекціонер, збирач стає повноцінним *науковим* музейним працівником. Усі види музейної роботи тепер прикрашає слово «науковий/ва/ве»: науково-фондова робота, науково-дослідницька робота, наукове забезпечення експозиційної роботи, рекламних акцій, PR-технологій

і т. п. Іншими словами, чисельне зростання вилилось в *якісне нове явище* – продукування теоретичної складової з результатів колишніх чисельних успіхів музейної справи.

В музейній періодиці як вітчизняній, та і за кордоном дискутувались питання про музеєзнавство як науку, про міру (збалансованість) науковості та «сервілізму», або навіть допоміжних, підготовчих робіт, що залишаються для пересічного відвідувача музейного закладу за лаштунками, проте передують науковому забезпеченню фондової, експозиційної та ін. музейній роботі. «У сучасному світі, – зазначено у Квебекській декларації «Основні принципи нового музеєзнавства», – який намагається використовувати для свого розвитку усі засоби, музеї повинні вийти за межі традиційних завдань та функцій: ідентифікації, консервації та освіти – і перейти до здійснення більш широких програм, що дозволять їм активніше брати участь у житті суспільства і повніше інтегруватись в навколишнє середовище»[3, с. 21].

Зазначена у декларації проблема «музей-навколишнє середовище» залишається до сьогодні. Вона розробляється у різних напрямках. Відтак, приймемо до уваги, що музей має відображати світ, а також що у визначенні науки про музеї має знайти відображення це завдання. Звідси спробуємо дещо конкретизувати:

1. Відношення музей-навколишнє середовище має два виміри. Перший пов'язаний з сервільними функціями музеїв, другий – з науковими завданнями музеєзнавства. Зрозуміло, що нас буде більш цікавити друге.

2. Сучасний музей поступово переростає рамки вузького розуміння культури.

Почнемо з першого. Відомо, що з 1877 р. в Дрездені видавався журнал «*Zeitschrift für Museologie und Antiquitätenkunde*» («Журнал музеології і антикварознавства»), в якому в 1883 р. було опубліковано статтю «Музеологія як наука». З того часу з меншим чи більшим ентузіазмом йдуть дискусії, чи є музеєзнавство наукою, а якщо є, то як така наука вписується в загальне розуміння завдань науки. Без додаткового цитування вкажемо на те, що у

другій половині ХХ ст. стало занадто модним у визначеннях будь якої галузі науки використовувати слова: «наукова дисципліна, що вивчає історію та закономірності розвитку ...». Як з'являється слово «закономірності», а також можливість систематизувати емпіричні матеріали, то наче б то з'являються й ознаки науки. Так можна дійти до науки про столи, стільці та ін. Наприклад, столознавство – наука, що вивчає історію столів та досліджує закони розвитку столів і т. п. Подібно до того, в руслі майже усталеної тенденції дехто з авторів-музеологів визначають науку про музейну справу, безумовно, визначаючи також об'єкт, предмет. Якби далі ми не намагалися розробляти теорію науки музеєзнавства (музеології) – наприклад, теорія тезаврування, теорія документування, теорія комунікації, все одно приходимо до простого переліку напрямків музейної роботи. Проте іманентні ознаки науки мають вказувати не на кількісні дані, а на такі взаємозв'язки, такі теоретичні сутності, без пізнання яких неможливе подальше відтворення життя у тому чи іншому напрямку трансформації суспільства чи світу.

Якщо ми розуміємо музей як певну потребу відображення світу у цілому (а це дійсно так, адже немає напрямку відтворення життя, що не складав би у своїй сутності потребу осмислення через музейну форму пізнання), то мусимо теорію музеєзнавства розпочинати з пошуку взаємозв'язків «відтворення життя-музей». Кажуть, що теорія не вірна, якщо її не можна спростувати. Тому вважаю за можливе мою теорію музеології спростувати, проте за рахунок тільки її підвищення, а не марного спрощення.

Таким чином, *музеєзнавство це галузь знань, що вивчає відтворення життя в особливій формі, а саме у формі збереження минулого предметного світу.*

Чому збереження минулого предметного світу опинилось у такій значній мірі затребуваним від минулого століття до нашого часу ми досліджували вище.

Тепер звернемося до тези, що сучасний музей поступово переростає рамки вузького розуміння культури. Хоча ми й кажемо, що музеї нового покоління

призвані у своїй багатогранності відобразити світ, проте традиційно музей та музеєзнавство обмежуємо прокрустовим ложем вузького розуміння культури.

Домузейне збирання за невеликим винятком майже завжди було заняттям елітним. Його елітність часто була пов'язана з позанауковим інтересом, навіть з чисто побутовою зацікавленістю, бажанням мати у колекції коштовні рідкісні речі. Наступній етап широкого зацікавлення не еліти, а широких верств населення колекціями еліти припадає на ХІХ ст., простолюднине отримують змогу знайомитись з музейними зібраннями, організовуються публічні музеї. Далі пройде зовсім не багато часу і гуманістичні традиції, демократизація епохи капіталізму спричинить до того, що музеї стануть тільки закладами культури по обслуговуванню, так би мовити, усіх верств населення. Просвітництво, гуманізм «знищить» культуру у первісному широкому (лат. Culture — «обробіток», «обробляти») її розумінні, перетворить на Culture – «виховання», «розвиток» та «просвітництво». Особливо це буде стосуватися музеїв.

Вузьке розуміння культури привилось тоді, коли музей став обслуговувати народні маси. З'явилась потреба доводити, що музеї виконують важливу просвітницьку, а в певні епохи ідеологічну функцію. Але це не зовсім так. Музей це не культура у вузькому її розумінні. Сучасний музей має вийти за рамки культури, або, іншими словами, вийти з вузького розуміння культури.

Отже, як зазначено вище, музейна справа, себто практика, дійсно набула значного розвитку. Але коли мова йде про часи «піку» музейного буму, тут думки різняться, хоча тема досить визначена, статистичні емпіричні матеріали при потребі можна дослідити уповні. Здається, що саме у цьому випадку (як і в інших) відсутність концептуального розуміння музейних процесів і не дозволяє піднятися над теоретичними викладками першого рівня.

Відомий фахівець історик, музеолог О. О. Тортика вважає, що «музейний бум» «охопив розвинені країни світу та СРСР» у 1980-ті. Далі у загалом цікавій статті він показує падіння відвідування музеїв з початку 90-х тільки в Україні, і тільки по 2001 рік. Ним же приводяться дані про ріст чисельності музейних

закладів, як зазначено, «за роки незалежності», хоча наразі аналіз обмежено 1991 роком [10, с. 200]. Висновок автора: після падіння відвідувань музеїв у 90-ті, далі у 2000-01 рр. спостерігалось деяке зростання відвідувань, бо «збереглося деяке ядро людей», спрямованих на підвищення свого освітнього рівня та культури у цілому. Поява нових музейних закладів закономірно пов'язується з зацікавленістю національною історією та культурою в нових умовах незалежності [10, с. 202].

Порівняємо ці викладки з тими, що озвучені на Круглому столі «Чому музейний бум обходить Росію боком?» в Російському інституті культурології 15 грудня 2009 р. [7]. Перше, у виступах прозвучало, що з 2005 року зацікавленість музеями у всьому світі невинно зростає, що це продовження музейного буму, – збільшується число відвідувань, будуються нові музеї, відкриваються нові експозиції. На питання, чому в Росії не зростає суспільна зацікавленість в музеях, чи проблема в самих музеях, чи в соціумі, відповідь прозвучала: «проблема в самих музеях», адже значне число звернень до музейних сайтів останніх років говорить про нереалізовану зацікавленість музеями (з виступу Олексія Лебедева, доктора мистецтвознавства, завідувача Лабораторії музейного проектування РІК).

Зі зробленого порівняння бачимо, що дискусія про наявність «буму» чи його спад має проходити тільки з системних позицій. Найперше, про зовнішні ознаки явища. Аналог до «музейних бумів» демографічні т. зв. «бебі-буми». Післявоєнний демографічний «бебі-бум» (1945-50-ті рр.), спостережений у різних країнах, відрізняється тим від демографічного вибуху, що перший характеризується компенсаторним післявоєнним підвищенням народжуваності, а не довготривалим процесом перевищення народжуваності над смертністю. Отже, з точки зору системи: «соціальні явища-явище буму», очевидно, що на фоні загального підйому музейної справи можливі «буми». Один з них виявився пов'язаним з відкладеними нереалізованими устремліннями до культурних досягнень в часи кризи в Україні та в Росії, інший – з реалізацією

нових можливостей музейних технологій, що зреалізовано в провідних країнах, але не в Україні. Це суть різні речі.

Далі – іманентна сутність явища. Чи можна 1980-ті роки дійсно мати за зразок відвідувань музеїв для України будь-якого часу у цілому, себто порівнювати із сучасним, або порівнювати з рівнем, що був тоді наявним у провідних зарубіжних країнах? Чи не губимо тут за простими кількісними даними якісну характеристику? Відповідь знову знайдемо у дискусії, що пройшла в Російському інституті культурології, де Григорій Ревзін (головний редактор журналу «Проект Класика», зазначив: «Росія и Західна Європа живуть в двох різних парадигмах музейної справи. Існує традиційна парадигма, в рамках якої музей існує в координатах «влада-наука-школа». Це інститут по прививанню наукових знань від імені держави через різні шкільні технології... Важливо, що музей робиться від імені влади... Проте, якщо ми будемо говорити про сучасний музейний бум на Заході, то йому передувала зміна парадигми. Музей тепер робиться як суспільний атракціон... В цьому є щось гарне...». Далі цю думку розвивали інші вчені, наприклад, О. Лебедев: «У нас відсутні багато уявлень, що для Європи вже стали повсякденністю». Наприклад, «...музей може бути містобудівельною домінантою, може перетворитись в механізм збільшення інвестиційної привабливості, ...музей може стати серйозним осередком зростання та розвитку території... На Заході ніхто вже не рахує ефективність роботи музею «по касі». Там перед музеєм ставлять інші завдання: зробіть так, щоб середньостатистичний турист ночував у нашому місті на одну ніч більше. І не важливо, скільки ви при цьому самі заробите... турист буде лишню добу витратити гроші у нашому місті». Отже, в радянський час піклувалися про музеї, масово вели школярів до музеїв (ось і пік відвідувань), бо музеї були пов'язані з держаною ідеологією. Тепер про музей в місті треба піклуватися, допомагати йому, навіть якщо він дещо збитковий, тому, що він осередок тої культури, що привертає до міста інвестиції, кошти, доходи. Музей може виконувати якусь ідеологічну функцію, але це не головне. Головне, що він цікавий усім. Він надає можливість

безпосереднього спілкування з реаліями життєдіяльності як дитині, школяру, так і дорослому чи академіку.

Сучасний український чи російський музей ще не відійшов від першої парадигми на таку відстань, щоб бути успішним для міста, держави та цікавим для будь-якого відвідувача. Ми блукаємо між музеєм як Ленінською кімнатою по прийому в піонери (по сей день студентів чи школярів водять за вказівкою влади до музеїв), та музеєм як банком дорогоцінних скарбів, або «куркою, що має нести золоті яєчка». Потреба мати музей як «скарбницю зникаючого», скарбницю культури створює в Україні нові музеї, а потреба мати музей для влади, доходний музей, веде наших громадян мимо наших музеїв до закордонних.

Достовірно поцінувати розвиток музейної справи в Україні важко тому, що не існує чіткої системи обліку музеїв, крім того, музеї як в Україні, та і за кордоном підпорядковані різним відомствам, в інших країнах багато міні-музеїв, крамниць-музеїв та ін., що мають досить невизначений статус. За даними М. Й. Рутинського та О. В. Стецюк за період 1985-1990 рр. кількість музеїв державного підпорядкування України зросла ледь не в півтора рази (з 174 до 214). Далі, ще за 5 років (на 1995 рік) до 314 одиниць, що автори пов'язують з «періодом "сплеску" національної самоідентичності й патріотично-культурного відродження, що тривав у нашій країні з 1985 по 1995 рр.» [8, с. 326-327]. Проте в подальшому динаміка також фактично не падала – в 2004 році було вже 422 музеї. Впродовж 2004-2006 рр. музейна мережа зросла на 29 заклади.

На 1 січня 2007 р. в Україні налічувалось в системі Міністерства культури 770 музеїв (разом з філіалами). А згідно до «Аналітичного звіту Міністерства культури України за 2012 рік» на 1 січня 2013 року в країні вже було 45 національних музейних закладів, 570 державних і комунальних музеїв та 1141 музей-філіал. Себто, маємо новий майже музей-бум. Значно зростає і відвідування музеїв та музейних закладів. В Україні на 10 тис. населення тепер припадає 0,385 музейних закладів різного типу, в Росії, відповідно, –

0,141 музейний заклад державного підпорядкування, у Польщі (на 2010 рік) – 0,282, в Канаді (на 2010 рік) – 0,736 музеїв на 10 тис. населення.

Взаємозв'язок сучасних інституцій науки, освіти та практики безумовна. Ми побачили, що музейна справа, себто практика, дійсно отримала значний розвиток. ХХ століття відзначилося «музейним бумом», який виразився в музеєфікації пам'яток історії та культури, природних об'єктів, відкритті нових музеїв, активізації роботи раніше створених музеїв, в тому числі роботи з відвідувачами. Музей відіграє все більшу роль в життєдіяльності людини. У суспільства існує потреба в музеях, як *особливій формі збереження предметного світу*, яка не зникає до сьогодні. Разом з такою потребою поступово фондується новий напрямок наукового пізнання. Проте, незрозуміло, чому саме музейна освіта не є затребуваною, чому не користується попитом у молоді. Пояснення становища низькою зарплатнею у сфері культури та власне в музейній справі не є вичерпною відповіддю, оскільки сформована суспільна потреба має знайти поцінування. Значить, що тут є якийсь парадокс. Дві його складові визначаються з того, що вже розглянуто: 1) потрібна доцільна ситуації музеологічна теорія; 2) потрібна зміна парадигми. Музеєзнавство за своєю сучасною суттю не є таким напрямком у відтворенні життя, що відноситься лише до культури.

Звідси третя складова, яка вже стосується завдань освіти, особливо музеєзнавчої освіти в Україні:

- Нині музеї та адміністрування музейної справою відірвані від завдань підготовки спеціалістів галузі. Відповідно, в «Аналітичному звіті Міністерства культури України за 2012 рік» серед першочергових завдання чи будь-яких завдань з розвитку музейної галузі зовсім не згадується музейна освіта.

- У чинному «Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах...», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України за напрямом «культура» значиться спеціальність «музейна справа та охорона пам'яток історії та культури» без варіацій за видами. Така трактовка значення музейної справи ще раз підкреслює звужене розуміння і

завдань музеїв, і завдань музеєзнавства як науки, скільки б ми не говорили про їхню роль, розвиток та значення. Наприклад, в аналогічному переліку Республіки Білорусь серед напрямків спеціальності «музейна справа та охорона культурної спадщини» значиться: «історія та музеологія», «мистецтвознавство та музеологія», «музеєзнавство», «культурна спадщина та туризм».

- Навіть білоруський перелік звужений проти бажаного, враховуючи потреби розвитку музеєзнавства та потреби залучення молоді до музейної освіти та практичної роботи. Є недоцільним, коли фахівець з музеєзнавства, прослухавши університетський повноцінний курс, має ще проходити додаткове навчання, навіть на базі середньої освіти, якщо він хотів би бути екскурсоводом за напрямком «туризм» та ін. Чи настільки далека музейна справа від певної галузі в туризмі, що мусимо звужувати можливості екскурсоводів-музеєзнавців? Чи не варто надати можливість музеєзнавцям (спеціалістам та магістрам) на кафедрах музеєзнавства університетів спеціалізуватись з історії та історії України, природознавства, географії, мистецтвознавства, музейного туризму, економіки підприємств (за напрямком), експертизі історичних та культурних цінностей, менеджменту закладів культури, реставрації та певних видів мистецтва.

- Оскільки музеєзнавство особлива галузь знань, потрібно погодитись з тим, що на кафедрах музеєзнавства можуть працювати за сумісництвом на будь-якій посаді фахівці відповідного високого рівня із закладів Національної Академії наук, інших вузів, творчих об'єднань чи фахових майстерень та ін. Без такого дозволу ми звужуємо можливості розвитку музеєзнавства.

Музеї обов'язково будуть нести високу культуру, вони будуть потрібні державі, суспільству та людині, музеї будуть затребувані ба так розвивається світ, проте вони будуть бідні, не привабливі для роботи серед молоді та фахівців-спеціалістів відповідного рівня доти, доки музей буде мислитись у звуженій моделі минулого, втискатись у прокрустове ложе інструкцій, що гасять ініціативу.

Таким чином, загалом є усі необхідні передумови до подальшого фундування музеєзнавства як науки. Чи буде музеєзнавство у недалекому майбутньому дійсно наукою залежить від бачення цієї галузі пізнання не у рамках культури, чи в рамках традиційного збиральництва-збереження-експонування-наука та просвітництво, а з урахуванням потреб і можливостей відтворення життя у цілому. Провідні країни і теоретично, і практично йдуть таким шляхом. Дослідження в Україні з цієї тематики можуть стати упереджуючими. Але для того мусить бути інший ракурс адміністрування, дослідження та підготовки кадрів. З огляду на нашу багату та повчальну історію, вірніше за все, позитивно очікуване на наших теренах в таких масштабах не можливе.

Джерела та література

1. Генинг В. Ф. Теоретическое знание в археологии / В. Ф. Генинг // Методологические проблемы общественных наук. Сборник научных трудов. – К. : Наук.думка, 1985. – С.230-250.
2. Капица С. П. Очерк теории роста человечества: Демографическая революция и информационное общество / С. П. Капица. – М. : Ленанд, 2008. – 128 с.
3. Квебекская декларация : основные принципы новой музеологии // Museum. – 1985. – № 148. – С. 21.
4. Кислий О. Є. Демографічний вимір історії / О. Кислий. – К. : Арістей, 2005. – 328 с.
5. Кнабе Г. С. Диалектикаповседневности / Г. С. Кнабе // Вопросы философии, 1989. –№ 5. – С. 26-46.
6. Пантелейчук І. В. Трансформація музею як соціокультурного інституту (XX – початок XXI століття). Автореф. дис... канд. іст. наук: 17.00.01 / І. В. Пантелейчук; Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2006. – 20 с.;

7. Почему музейный бум обходит Россию стороной? Круглый стол [Электронный ресурс] / Ассоциация менеджеров культуры. – Режим доступа: <http://www.amcult.ru/index.php/ru/knowledge/articles/76-bum.html>
8. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 432 с.
9. Сорокин И. В. Музей как поцелуй / И. В. Сорокин // Экология культуры. Информационный бюллетень. 2009. – № 2 (48) [Электронный ресурс] / Сайт правительства Архангельской области. – Режим доступа : <http://www.dvinaland.ru/culture/site/>, 2009
10. Тортика А. А. Подготовка специалистов в области музейного дела на факультете культурологи ХГАК 1989-2-13 гг. / А. А. Тортика // Вісник Харківської державної академії культури. Вип. 40. – Харків : ХДАК, 2013. – С. 199-206.

Автор исследует современные проблемы музееведения и преподавания музееведческих дисциплин. Главные проблемы он видит в неразвитости теории музееведения, в суженном понимании музееведения, как на практике, так и в преподавании музееведения в высшей школе. В статье подано теоретическое определение музееведения.

Ключевые слова: музееведение, артефакты, теория и практика музееведения, музееведческое образование.

An author researches the modern problems of museology and a teaching of museology's disciplines. He sees that the main problems of museology is the lack of development of the theory, a narrowed understanding of museology both in practice and in teaching of museology's disciplines at higher school. Theoretical determination of museology is given in the article.

Key words: museology, artifacts, theory and practice of museology, museology education.